

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2017|047 VAN 28 AUGUSTUS 2017

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE WEDEROPBOUWHOEVE WATERVLIEET IN KORTEMARK, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 31 JULI 2017

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 28 augustus 2017 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 31 juli 2017 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve Watervliet in Kortemark. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van de wederopbouwhoeve 'Watervliet' met grachtrestanten, omvattende het hoeve-erf met boerenhuis, langgestrekt schuur- en stalvolume, erfbepanting met houtig erfgoed, grachtrestanten en aansluitende graslanden met microreliëf. Artikel 1 verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

De commissie kan artikel 1 ondersteunen en vindt het positief dat een uitgebreid dossier voor advies werd voorgelegd. Het dossier betreft een ad hoc-aanvraag die geïntegreerd werd in het inventarisatieproject inzake wederopbouwhoeves in de Westhoek. Het is positief dat de erfgoedwaarden van de wederopbouwhoeve Watervliet aldus in een ruimer perspectief werden geplaatst. Het blijft voor de commissie evenwel onduidelijk of nog andere beschermingen binnen dit thema zullen volgen. De commissie vraagt dit te verduidelijken.

3. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, culturele, ruimtelijk-structurende, architecturale en archeologische waarde van het monument.

Wat betreft de beschrijving van de culturele waarde merkt de commissie op dat enkel het aspect van de Eerste Wereldoorlog wordt aangehaald. De commissie meent evenwel dat de site tevens culturele waarde heeft omwille van haar hoevefunctie die doorheen de eeuwen behouden is. Het geheel is zeer representatief voor die functie en is tot op vandaag als dusdanig herkenbaar. Verder kan bij de culturele waarde worden aangevuld dat de hoevesite de status van de landadel en de herenboer illustreert.

Daarnaast merkt de commissie op dat in de beschrijving van de archeologische waarde gewezen wordt op het archeologisch onderzoekspotentieel van de site. Daarbij worden tevens een aantal suggesties gedaan voor archeologisch onderzoek. Daarnaast wordt in de beheersvisie (artikel 3 van het beschermingsbesluit) volgende doelstelling (17°) opgenomen: *"grondwerken door afgraving of ophoging dienen maximaal vermeden te worden. Bij eventueel noodzakelijke grondwerken die impact hebben op het historisch microreliëf, dient met het oog op het vrijwaren en registreren van archeologische sporen een voorafgaand archeologisch onderzoek te gebeuren"*.

Het is voor de commissie onduidelijk in hoeverre op basis van bovenstaande een archeologische

onderzoek kan worden verplicht. De regelgeving voorziet immers niet hoe met het archeologisch erfgoed dat als monument, als stads-of dorpsgezicht of als landschap beschermd is moet worden omgegaan in geval van toelatingsaanvragen (al dan niet vergunningsplichtig). De commissie vraagt aldus de reikwijdte van de suggesties voor archeologisch onderzoek en de precieze impact van het toekennen van een archeologische waarde op de ontwikkelingsmogelijkheden van de site te verduidelijken.

Artikel 2 beschrijft tevens de erfgoedkenmerken en –elementen. Wat betreft de tot zwemvijver vergraven noordelijke walgrachtstructuur merkt de commissie op dat in het inhoudelijk dossier wordt aangegeven dat deze zijn archeologisch potentieel verloren heeft. Dit wordt evenwel niet in het ministerieel besluit opgenomen. De commissie vraagt het beschermingsbesluit op dit punt aan te vullen.

Verder suggereert de commissie om het adjectief ‘verzorgd’ bij de beschrijving van schouw en cementtegels weg te laten.

4. De beheersvisie voor het te beschermen monument is opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit en omvat een uitgebreide lijst van 17 beheersdoelstellingen.

De commissie kan de algemene beheersdoelstellingen zoals geformuleerd in punten 1° en 2° ondersteunen, maar vraagt wel nog te verduidelijken wat precies met ‘het versterken’ van de architectuur, de typologie, de volumewerking en de vormtaal van de hoevegebouwen en van de beeldwaarde en het karakter van de erfbeplanting wordt bedoeld.

Beheersdoelstelling 4° stelt dat in geval van restauratie gestreefd moet worden naar een historisch herstel van het houtwerk van deuren en luiken of een vervanging naar oorspronkelijk model. De commissie meent dat omzichtig moet worden omgesprongen met een dergelijke vraag naar historisch herstel. Op basis van het inhoudelijk dossier (p. 16) blijkt immers dat het houtwerk en de luiken grotendeels vervangen werden in de tweede helft 20ste eeuw. De commissie benadrukt dat de beschrijving van het houtwerk zoals opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit als referentiesituatie geldt.

Verder stelt de commissie vast dat talrijke beheersdoelstellingen worden geformuleerd met betrekking tot de erfbeplantingen op de site. De commissie erkent dat het inhoudelijk dossier hier uitgebreid aandacht aan besteedt, maar merkt tegelijk op dat de erfgoedwaarde van de site in hoofdzaak uitgaat van het bouwkundig erfgoed. Het is dan ook vanuit die insteek dat voorliggende bescherming werd opgemaakt. De vele en erg specifieke beheersdoelstellingen inzake de erfaanleg en -beplantingen lijken aldus niet helemaal in evenwicht met de doelstellingen voor de hoevegebouwen en bewaarde grachtrestanten. De commissie vraagt dat de bepalingen en suggesties inzake (her)aanplant, snoeien, uitzuiveren en soortenkeuze (doelstellingen 8° t.e.m. 13) tot de essentie te beperken en te herformuleren zodat ze meer richtinggevend zijn en voldoende flexibiliteit toelaten.

Voor de bemerkingen met betrekking tot doelstelling 17° verwijst de commissie naar paragraaf 3 van dit advies.

5. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie ondersteunt artikel 4.
6. De toelatingsplichtige handelingen voor het monument worden opgenomen in artikel 5, punten 1° t.e.m. 5°. Artikel 5, punt 6° omvat de toelatingsplichten voor het interieur van het monument. De commissie stelt vast dat de toelatingsplichten zeer uitgebreid zijn en dat tegelijk de

verschillende uitzonderingsbepalingen en oppervlakenormen zoals voorzien in artikel 6.2.4 van het Onroerenderfgoedbesluit niet werden opgenomen. De commissie vraagt dit te motiveren.

7. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve Watervliet in Kortemark. De commissie vraagt:
 - Te verduidelijken of nog andere beschermingen binnen het thema ‘wederopbouwhoeves’ zullen volgen (par. 2);
 - De beschrijving van de culturele waarde aan te vullen (par. 3);
 - Te verduidelijken wat de impact is van het toekennen van de archeologische erfgoedwaarde (op de ontwikkelingsmogelijkheden van de site) (par. 3);
 - De beheersvisie op diverse punten te verduidelijken en doelstellingen 8° t.e.m. 13° tot de essentie te beperken (par. 4);
 - Te motiveren waarom bij de toelatingsplichten diverse uitzonderingsbepalingen en oppervlakenormen niet werden opgenomen (par. 6).

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Jan Jaspers
Waarnemend voorzitter